

Oude Kerk, 21 augustus 2022

tiende zondag na Trinitatis

ds. Johan Meijer

gelezen: Job 38

titel: Geen taal bij machte U te meten

overdenking

*Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,
lieve mensen van God*

Het Bijbelboek Job behoort tot de Bijbelse Wijsheidsliteratuur, het is onderdeel van de afdeling die Geschriften wordt genoemd. Je hebt de Joodse TeNaCh, de Thora, de vijf boeken die de kern van de Schrift vormen, daarom heen een cirkel van profeten, de Neboëiem en daarom heen een cirkel van Geschriften, zoals de Psalmen, Prediker, Spreuken en Hooglied, en dus ook Job.

Job is een figuur die ook in uitdrukkingen voorkomt in onze taal. Zo arm als Job: iemand die nagenoeg niets meer heeft, Jobstijding: een erg slecht bericht dat iemand wordt gebracht en degene die het slechte nieuws komt brengen: de jobsbode. Een jobsvriend is iemand die zich ogenschijnlijk als vriend of vriendin voordoe, maar die als het tegenzit de ander keihard laat vallen. En wat te denken van een Jodsgeduld: ben je alles kwijt, blijf je toch trouw aan de Schepper.

In het Bijbelboek Job zijn de eerste en de laatste hoofdstukken de raamvertelling, over de lotgevallen van een rijke man, Job, die veel bezittingen had, en een rijke kinderschaar. Die het voor de wind ging volgens de maatstaven van zijn tijd, hij had het gemaakt, want dat werd afgemeten aan bezit van grond, vee, gebouwen en kinderen. Dat werd gezien als gezegend zijn door God en her en der geldt dat nog steeds. Daarbij wordt dan niet gelet op de nogal ecologische voetprint die iemand daarmee achterlaat, wie met veel succes gezegend is, met name in economisch opzicht, mag zich rijk gezegend weten door God. Maar wat als hem alles zou worden afgepakt? Zou hij zich dan nog steeds zo rijkgezegend weten? Er komt een plan van God, die daarvoor de duivel inzet om Job te beroven van al wat hij heeft. Zijn runderen worden geroofd en zijn knechten vermoord; Jobs schapen en geiten worden getroffen door bliksem en verbranden en verteren alle, nog een overval doodt nog meer knechten, Jobs kinderen, die in huis samen zijn, komen om door een storm die het huis waarin ze zijn doet instorten.

Jobs reactie: hij staat op, scheurt zijn kleren, scheert zijn hoofd, werpt zich ter aarde neer op een ashoop, en zegt: *Naakt ben ik uit de schoot van mijn moeder gekomen, naakt zal ik tot de aarde terugkeren. De Eeuwige heeft gegeven, de Eeuwige heeft genomen. De Naam van de Eeuwige zij geprezen.* En dan die woorden, die in het boek Job als een refrein terugkeren: *'Ondanks alles zondigde Job niet en maakte hij God geen enkel verwijt'.*

Er komen drie vrienden ten tonele: Elifaz, Bildad en Sofar. Ze horen over Jobs rampsoed en zoeken hem op. Meeleven en troosten, een pastoraal bezoek, en zeven dagen en nachten zitten ze naast Job op de grond en zeggen niets, omdat ze zien hoezeer Job leed. Heel pastoraal, zo lijkt het, niet te veel woorden, zwijgen, meelijden.

Maar dan komt het grootste gedeelte van het Bijbelboek: 39 hoofdstukken gesproken tekst. Redevoeringen, discussies, de vrienden elk met hun pleidooien aan Jobs adres om God vaarwel te zeggen, Job die steeds tegenwerpt dat het Gods schuld niet is, over en weer, het lijkt een oeverloze discussie. Totdat de Eeuwige Zelf het woord richt tot Job, vier lange hoofdstukken te beginnen met Job 28, dat we vandaag hoorden, grotendeels vol met vragen aan het adres van Job. En dan komt de finale van alle gesproken woorden: Jobs laatste antwoord: *'U, Eeuwige, zei "Luister, nu zal ik spreken. Ik zal je ondervragen, zeg Mij wat je weet en nu heb ik gezien wie U bent. Daarom zal ik verder zwijgen, nu vind ik troost voor mijn kommervol bestaan."*

En dan komt er nog een stukje van de raamvertelling: Job wordt gezegend met nieuw bezit, het dubbele van vroeger en zeven zonen en drie dochters kreeg hij nog en een lang leven: nog 140 jaar erbij en hij zag zijn nageslacht tot in het vierde geslacht.

Toch weer die verbinding tussen bezit en zegen, zegen uitgedrukt als wat je bezit en hoe lang je leeft. Bijbelse leeftijden zijn niet in eerste instantie kalenderleeftijden, maar symbolische: hoe langer je leeft hoe meer je gezegend wordt. En hoe meer kinderen, hoe beter, een huis vol. Maar let op: de kinderen genoemd ná het vee, ná het grondgebied. Een wereldbeeld dat niet meer past bij het onze, of toch wel: waar bezit nog steeds gezien wordt als verdienste en zegen en bewijs van je status. Job is een boek uit de Geschriften, een hoogtepunt van Bijbelse Wijsheidsliteratuur en ook

in de Wereldliteratuur een hoogtepunt. Het vertelt een boodschap, wil een wijsheid doorgeven. Het is niet een verhaal dat historisch en letterlijk waar gebeurd is. Er zijn creationisten behorend tot fundamentalistische stromingen die beweren dat Job echt historisch bestaan heeft, omdat in het boek het klimaat van het Midden Oosten beschreven wordt, zoals dat in de ijstijd was. Er wordt immers in het hoofdstuk dat we hoorden gesproken over ijs, hagel, zware regen en sneeuwval.

We dienen het boek te lezen als literatuur, een Wijsheidsgeschrift, met een belangrijke boodschap. En welke is dat? Welke boodschap halen we uit het boek en uit het hoofdstuk 38 dat we vandaag hoorden?

Een aantal observaties:

Er zijn mensen die zichzelf vergelijken met Job. Wanneer zij iets ernstigs te lijden krijgen of iets dierbaars verliezen is die vergelijking misschien wel voor de hand liggend en op zijn plaats, maar we moeten er ook mee uitkijken om die vergelijking te snel te maken: Job is wel echt alles kwijt. Hij heeft niets en niemand meer, ja drie vrienden die geen vrienden blijken. Laten we niet al te snel onszelf met Job vergelijken, vooral niet om daar aandacht of medelijden mee op te roepen.

De koppeling tussen bezit en zegen is op zijn minst een vraagteken waard. Er zijn mensen die het vermeerderen van hun bezit, en ook hun kinderschaar die zij als bezit zien baseren op onder andere het boek Job. Hoe meer bezit, hoe meer zegen van God. Maar los van de vraag of we onze identiteit kunnen ontlenen aan ons bezit, is het de vraag of wij met veel bezit de Schepping wel een dienst bewijzen en daarmee God, de Schepper wel eer bewijzen. Was het niet Jezus die een rijke mens adviseerde om zijn bezit van de hand te doen en als bezitsloze Jezus te volgen?

In die zin is Job dus wel een model voor een gelovige: hij was immers een bezitsloze en komt in die staat tot wijsheid en rijping van zijn geloof. Zijn bestaan is op de bodem terecht gekomen, dieper kan het niet; je zou kunnen zeggen: Job wordt beproefd om zijn geloof vast te houden. Maar hoe zit dat dan met ons. Worden onze zieken beproefd in hun geloof, is de jobstijding dat jij zo ernstig ziek bent dat je niet te behandelen bent een rijping in het geloof? Of dat je een kind verliest? Of als je geen kinderen hebt kunnen krijgen? Of dat je ontslagen bent? Het is zo riskant om zulke verbanden te leggen... Want dan zou je denken: God doet mij dit aan om mij te beproeven en dan zou je invullen hoe God denkt en doet.

En dat wordt nu precies omgedraaid. Kort samengevat: je kunt helemaal niet invullen hoe God denkt of doet. Niet voor niets heeft God een Heilige Naam en niet voor niets is aan zijn volk geleerd om die Naam niet uit te spreken, uit ontzag voor Gods Heiligheid. Er is geen taal die Hem vertaalt. Zelfs Hem of Hij is al te veel invulling. Je kunt redeneren wat je wilt, je kunt onderzoeken wat je wilt, je kunt beheren en beheersen wat je wilt, over God kun je het beste zwijgen. Dat is Jobs conclusie na al die vragen van de Eeuwige en dat is de conclusie van de joodse religie en ook Calvijn zei: je kunt beter zwijgen over God, want God gaat ons begrip, onze woorden en beelden altijd te boven.

En al die vragen die God stelt, al die scheppingsfenomenen die God noemt in zijn magistrale rede aan Job, vier lange hoofdstukken lang: ze komen er op neer dat een

mens die maar denkt vanalles te weten en te kunnen het antwoord schuldig moet blijven. Je zou kunnen zeggen: Job 38 en ook 39-41 is een les in bescheidenheid. Een les in nederigheid. Maar dat is toch niet helemaal wat God wil, volgens mij. Hij wil Job niet klein krijgen, niet kapot maken, niet ver-nederen, Hij wil Job wijs maken, nog wijzer dan hij al was. Wat God doet is Job groot maken. Zo groot als een schepsel dat weet wat zijn waarde is. Schepsel zijn, niet meer, maar zeker ook niet minder. Schepsel dat geleerd heeft om niet zijn gelijk te halen in discussies, om niet de macht uit te oefenen over andere schepselen. En dus is het boek Job, ene magistraal hoogtepunt in de Bijbelse en Wereldliteratuur een belangrijke les voor ons, hier nu, in onze cultuur, in onze tijd, in ons veranderend klimaat: Ga niet voor Schepper spelen en heb ontzag, meer en meer, voor het duizelingwekkende mysterie dat de hele schepping is, in al zijn verscheidenheid en diversiteit. Maak er onderdeel van uit, maar werp je niet op als de wijsneus die de waarheid in pacht heeft en al helemaal niet als de bezitter van andere schepselen. Maar weet je, met al je medeschepselen, planten, dieren, sneeuw, planeten, medemensen gezegend met de aandacht die God jou geeft in de vorm van een wonderbaarlijke nabijheid door alles en alles heen.

Amen

zegen

Gezegend is je aangezicht:
dat het stralen mag als de zon
dat je je ogen uit mag kijken van verwondering
en je oren niet weten wat ze horen
dat je mond mag lachen en zingen van geluk
en je Gods Koninkrijk als lentegeur mag ruiken
Dat je aangezicht mag opgaan over je medemens
zoals Gods Aangezicht stralend, vriendelijk, liefdevol, ontfermend over u en jou op
gaat
en je aankijkt en zegt: Jij bent mijn geliefde kind,
met jou ben ik zo wijs!

Amen